תוספתא · דפוס וילנא · סדר נזיקין

תוספתא בבא מציעא

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

תוספתא בבא מציעא

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/תוספתא-בבא-מציעא/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 6
פרק ג 8
פרק ד 12
פרק ה 14
פרק ו 16
פרק ז 18
פרק ח 21
פרק ט 24
פרק י 27
פרק יא 28

פרק א

א שנים אוחזין בטלית זה נוטל עד מקום שתפוס וזה נוטל עד מקום שתפוס במה דברים אמורים בזמן שהיו שניהם תופסין בה אבל אם היתה בידו של אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה זה אומר כולה שלי וזה אומר שליש שלי האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות מה' חלקים והאומר שליש שלי ישבע שאין לו בה פחות משתות כללו של דבר אין נשבע אלא על חצי טוענו בלבד.

ב שנים שהיו מושכין את הגמל ומנהיגין את החמור או שהיה אחד מושך ואחד מנהיג כמדה הזאת רבי יהודה אומר המושך את הגמל והמנהיג את החמור הרי זה זכה.

ג האומר יזכה לי ביתי במציאה שתפול לתוכו היום לא אמר כלום יצא לו שם מציאה דבריו קיימין.

ד מצא שטרי חוב שאין בהם אחריות נכסים בזמן שלוה מודה יחזיר למלוה אם לא לא יחזיר לא לזה ולא לזה דר"מ שהיה ר"מ אומר שטר שיש בו אחריות נכסים גובה מנכסים משועבדין ושאין בו אחריות נכסים גובה מנכסים בני חורין וחכמים אומרים זה וזה לא יחזיר מפני שזה וזה גובה מנכסים משועבדין.

ה מצא גט אשה בזמן שהאיש מודה יחזיר לאשה אם לאו לא יחזיר לא לזה ולא זה גט שחרור בזמן שהרב מודה יחזיר לעבד ואם לאו לא יחזיר לא לזה ולא לזה אונקילוסיא בזמן שהלוה מודה יחזיר למלוה ואם לאו לא יחזיר לא לזה ולא לזה דיתקאות ופתיקאות ומתנות בזמן שהנותן מודה יחזיר למקבל ואם לאו לא יחזיר לא לזה ולא לזה. שטרי מקח וממכר שטרי אריסות וקבלנות בהמה הרי זה לא יחזיר לא לזה ולא לזה.

ו גזרי דין ופרוזבלין הרי זה יחזיר לפי שכתובין על שמו בין שמצאן בשוק ובין שמצאן בין שטרותיו של אביו כללו של דבר אם יש עמהן סמפונות יעשה מה שבסמפונות. הודאת בעל דין כמאה עדים אימתי בזמן שטענו והודה אבל אם הודה מפי עצמו יכול לחזור בו שהפה שאסר הוא הפה שהתיר הודאת בעל דין כמאה עדים והשליש נאמן משניהן זה אומר כך וזה אומר כך והשליש אומר כך השליש נאמן אימתי בזמן שהשלישות יוצא מתחת ידו אין השלישות יוצא מת"י הרי הוא כאחד מכל אדם נאמן בעל המקח לומר לזה מכרתי את מקחי אימתי בזמן שהמקח יוצא מת"י אין המקח יוצא מת"י הרי הוא כאחד מכל האדם נאמן הדיין לומר לזה זכיתי ולזה חייבתי אימתי בזמן שהדין לפניו אבל אין הדין לפניו הרי הוא כאחד מכל האדם.

ז וסמפון שיש עליו עדים מתקיים בחותמיו ושאין עליו עדים ויוצא מתחת ידי שליש אחר חיתום שטרות כשר איזהו אחר חיתום שטרות איך אני פלוני בן פלוני מקבל אני עלי כל מה שכתוב בשטר זה והעדים למטה כשר.

ח איזו היא אגוד של שטר ג' קשורין זה בזה איזהו תכריך של שטר כל שחוט או משיחה או דבר אחר כרוך עליו מבחוץ איזו חפיסה זו חמת קטנה. שנים שהיו תפוסים בשטר זה אומר שלי הוא ואבד ממני וזה אומר בידי הוא ופרעתיו לך יתקיים שטר בחותמיו דברי רבי ורשב"ג אומר יחלוקו.

ט שנים שנתעצמו זה בזה ואמר אחד מהן לחבירו אם לא באתי מכן ועד יום פלוני יהא לך בידי כך וכך הגיע זמן ולא בא יתקיים התנאי דברי ר' יוסי א"ר יהודה היאך זוכה בדבר שלא בא לתוך ידו אלא ינתחנו משכן לו בית משכן לו שדה ואמר לו אם לא נתתי לך מכן ועד יום פלוני אין לי בידך כלום הגיע הזמן ולא נתן יתקיים התנאי דברי ר' יוסי אמר רבי יהודה היאך זכה זה בדבר שאינו שלו אלא ינתחנו מודה רבי יוסי בשנים שהיו עוררין על הבית ועל השדה ואמר אחד מהן אם לא באתי מכאן ועד יום פלוני אין לי בידך כלום הגיע זמן ולא בא באמת אמרו שאבד את זכותו הנותן ערבון לחבירו על הבית ועל השדה ואמר לו אם לא נתתי לך מכן ועד יום פלוני אין לי בידך כלום והלה כותב לו אם אחזור בך הריני כופל לך עירבונך והגיע זמן ולא נתן יתקיים התנאי דברי ר' יוסי א"ר יהודה היאך זוכה זה בדבר שאינו שלו אלא נותן לו ערבון שלו אמר רשב"ג במה דברים אמורים בזמן שאמר לו ערבוני יקון אבל לקח הימנו בית או שדה בק' מנה אפילו לא נתן לו מהן אלא ג' מנה הרי השדה קנויה לו ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר ג' שנים הנותן ערבון לחברו על הבית ועל השדה כל המשנה וכל החוזר בו ידו על התחתונה חזר בו המוכר יד הלוקח על העליונה רצה ליטול רביע בקרקע נוטל רביע במעות נוטל והשאר גובה מן העדיות חזר בו לוקח יד מוכר על העליונה רצה ליתן רביע בקרקע נותן רביע במעות נותן והשאר גובה מן הזיבורית.

י המפקיד שטרות אצל חבירו אע"פ שאינן כתובין בשמו הרי זה יחזיר את שלו מת ינתן ליורשיו ואם אמר בשעת מיתה ינתנו לפלוני שהן שלו יעשו מפורש כפירושו. המלוה את חבירו על המשכון ואמר לו אם לא נתתי לך מכן עד יום פלוני אין לי בידך כלום הגיע זמן ולא נתן הגיעו משכון בין רע בין יפה. לוה הימנו אלף דינר בשטר ופרע לו מהן שמנה מאות זוז הרי זה מקרע לו שטרו הראשון וכותב לו שטר של מאתים זוז דברי ר"מ וחכמים אומרים השטר במקומו והלה כותב לו התקבלתי ממך שמנה מאות זוז מפני שמריע כחו בשני דברים שאינו כופה את לבו לפרען לו ושאין יכול לגבות מנכסים

משועבדין. שנים שלוו בשטר אחד ופרע אחד מהן את שלו השטר במקומו והלה כותב לו התקבלתי את שלך.

פרק ב

א מודה רשב"א בכלי אנפוריא שמשתמשין בהן וחייב ואלו הן כלי אנפוריא בדי מחטין וצנוריון ומחרוזות של קרדומות וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר כל אלו שאמרו הרי אלו שלו אימתי בזמן שמצאן אחד אחד אבל אם מצאן שנים שנים חייב להכריז וכן היה רשב"א אומר המציל מפי הארי ומפי הזאב ומפי הדוב ומשלוליתו של ים ומשלוליתו של נהר המוצא באסרטיא ובפלטיא גדולה [הרי אלו] שלו מפני שהבעלין מתייאשין מהן.

ב מצא חתיכות של בשר ומחרוזות של דגים וחביות של יין ושל שמן ושל תבואה ושל גרוגרות ושל זיתים אין חייב להכריז כתוב בחרש ונתון על פי חבית בנייר ונתון על פי עגול חייב להכריז. מצא כריכות ברשות היחיד חייב להכריז ברשות הרבים אין חייב להכריז האלומות בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים חייב להכריז מצא פירות צבורין חייב להכריז מפוזרין אין חייב להכריז מקצתן צבורין ומקצתן מפוזרין חייב להכריז מצא מעות עשויות מגדלות חייב להכריז מפוזרות אין חייב להכריז מקצתן מגדלין ומקצתן אין מגדלין חייב להכריז וכמה הוא מגדל ג' מטבעות זה על גבי זה. מצא כלי ולפניו פירות כיס ולפניו מעות חייב להכריז מקצתן בכלי ומקצתן בארץ מקצתן בכיס ומקצתן בארץ חייב להכריז מצא דבר שיש בו סימן בצד דבר שאין בו סימן חייב להכריז אם בא בעל סימן ונטל את שלו זכה זה בדבר שאין בו סימן.

ג המוצא סלע ואמר לו חבירו סלע זו חדשה היא נירונית היא של מלך פלוני היא לא אמר כלום שאין סימן למטבע ולא עוד אלא אפילו שמו כתוב עליה לא אמר כלום אלא הרי היא של מוצאה מצא באשפה חייב להכריז שדרך האשפה להטלטל.

ד מצא בגל או בכותל ישן הרי אלו שלו שיכול לומר של אמוריין הן מצא בחור או בכותל חדש מחציו ולחוץ שלו מחציו ולפנים של בעל הבית אם היה מפולש כולו לחוץ אף מה שחציו ולפנים שלו אם היה מפולש כולו לפנים אף מה שחציו ולפנים שלו אם היה מפולש כולו לפנים אף מה שחציו ולחוץ של בעל הבית מצא בין פצים לפצים מן האגוף ולחוץ שלו מן האגוף ולפנים של בעל הבית.

ה מצא בבית אם שרו בו אורחין לפניו הרי אלו שלו ואם לאו הרי אלו של בעל הבית מצא בה בחנות עד מקום שדרך בני אדם רגילין ליכנס הרי אלו שלו יתר על כן הרי אלו של בעל הבית הלוקח בהמה מחבירו ומצא עליה דבר שיש בו שוה פרוטה חייב

להכריז המוצא שוה פרוטה חייב להכריז פחות משוה פרוטה אין חייב להכריז שנאמר שלמה מה שלמה מיוחדת דבר שיש בו שוה פרוטה חייב להכריז כך כל דבר שיש בו שוה פרוטה חייב להכריז פחות משוה פרוטה אין חייב להכריז.

ו בראשונה כל הבא ונותן סימניה היה נוטלה משרבו הרמאין התקינו שיהא זה נותן סימניה ומביא ראיה שאינו רמאי בראשונה היו מכריזין עליה ג' רגלים ואחר הרגל האחרון ז' ימים ומשחרב בית המקדש התקינו שיהו מכריזין עליה ל' יום ומן הסכנה ואילך התקינו שיהא מודיע לשכניו ולקרוביו ולמיודעיו ולאנשי עירו ודיו.

ז המוצא מציאה אם יש בה כדי להחזיר לבעלים בשוה פרוטה ולגבות שכרה ממנה מטפל ממנה ואם לאו מניחה במקומו איזו היא אבידה מצא קרדום באסרטיא וטלית באסרטיא ופרה רועה בין הזרעים הרי זו אבדה טלית מונחת בצד הגדר וחבית מונחת בין הגדר וחמור רועה בין עשבים אין זה אבדה מצאן ג' ימים זה אחר זה הרי זו אבדה.

ח כל דבר שעושה ואוכל כגון פרה וחמור יעשה ויאכל לא יעשה בה יותר ממה שהן אוכלין כל דבר שאין עושה ואוכל כגון אווזין ותרנגולין מיטפל בהן ג' ימים בעגלין ובסייחין ל' יום יתר על כן מוכרן בב"ד מצא ספרים קורא בהן אחד לל' יום לא יקרא בהן את הפרשה וישנה ולא יקרא בהן את הפרשה ויתרגם ולא יקראו ג' בכרך א' ולא יפתח בספר יותר מג' דפין סומכוס אומר בחדשים א' לג' יום בישנים אחד לשנים עשר חדש כלי כסף משתמש בהן בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירן כלי נחשת משתמש בהן בחמין אבל לא באור מפני שהוא משחקן מגריפות וקרדומות משתמש בהן בדבר הרך אבל לא בדבר הקשה מגריפה גורף בה את הטיט מדיחה ומניחה במקומה קרדומות מבקיע בו את העצים ובלבד שלא יבקע בו לא צנון ולא זית וכשם שאתה אומר באבדה כך אתה אומר בפקדון.

ט היתה מרובה נוטל שכרו ממנה המוצא בהמת חבירו חייב ליטפל בה עד מתי חייב ליטפל בה עד שיכניסה לרשותו הכניסה למקום שיראנה לא יטפל בה נגנבה או אבדה חייב באחריותה לעולם חייב באחריותה עד שיכניסנה לרשותו הכניסה לגינתו או לחורבתו ואבדה או נגנבה פטור.

י מצא חמור טעון חמץ או דברים האסורים אין מחייבין אותו ליגע בהן זה הכלל כל העושה בתוך שלו הרי זה נזקק לו וכל שאינו עושה בתוך שלו אין נזקק לו אם היה חמורו נפלן פורק עמו אפילו מאה פעמים רשאי להקל את הפרסה ולגבות שכרו הימנו אין מחייבין אותו להיות עומד ומחזיר מפרק ומטעין שנאמר (שמות כג) כי תפגע וכי

תראה יכול שנים ושלשה מיל ת"ל כי תפגע יכול אפילו בתוך ד' אמות ת"ל כי תראה שיערו חכמים אחד מז' ומחצה במיל וזה הוא ריס.

יא אוהב לטעון ושונא לפרוק מצוה לפרוק עם השונא שלא לשבור את לבו שונא שאמרו שונא שבישראל לא שונא שבעובדי כוכבים ראה חמורו של עובד כוכבים חייב ליטפל בו כדרך שמטפל בשל ישראל אם היה טעון יין נסך אין רשאי ליגע בו ראה מים שהן שוטפין והולכין חייב לגדרן זה הכלל כל דבר שיש בו משום חסרון כיס יש בו משום השב אבדה.

יב מצוה מן התורה לפרוק אבל לא לטעון ר"ש אומר אף לטעון שנאמר עמו עמו על גבי החמור דברי ר"ש וחכ"א עמו אתה בשכר וכשם שמצוה על בהמת עצמו כך מצוה על בהמת חבירו. חבירו שטעה תופסו בידו ומפסגו בשדות וכרמים עד שמגיע לעיר או לדרך וכשם שמצוה ע"י חברו כך מצוה ע"י עצמו. הוא עצמו שטעה מפסג בשדות וכרמים עד שמגיע לדרך או לעיר שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ.

יג אבדת רבו ואבדת אביו אבדת רבו קודמת לאבדת אביו ואם היה אביו שקול כרבו אבדת אביו קודמת לאבידת רבו ואיזהו רבו שלמדו תורה ולא שלמדו אומנות ואי זה זה רבו שלמדו ופתח לו תחלה היה ר"מ אומר רבו שלמדו חכמה ולא רבו שלמדו מקרא ר' יהודה אומר כל שרוב תלמודו ממנו ר' יוסי אומר כל שהאיר עיניו במשנתו אבדת אביו ואבדת אמו אבדת אביו קודמת לאבדת אמו אימתי בזמן שהיא תחתיו אבל אינה תחתיו שניהם שוין אבדת האיש ואבדת האשה אבדת האיש קודמת לאבדת האשה והעובדי כוכבים והרועים בהמה דקה ומגדליה לא מעלין ולא מורידין המומרים לעבודת כוכבים והמסורת מורידין ולא מעלין.

פרק ג

א אין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר רשאי להשכיר ולא השואל רשאי להשכיר ולא השוכר רשאי להשאיל ולא זה שמפקידין אצלו רשאי להפקידן אצל אחר אלא א"כ נתן לו בעל הבית רשות השואל פרה מחבירו ונגנבה וקדם השואל ושלם ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לשואל ותשלומי ד' וה' לשני. השוכר פרה מחבירו ונגנבה או אבדה ואומר הריני משלם ואיני נשבע שלם ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל ד' וה' לשני המפקיד פרה אצל חבירו ונגנבה או אבדה ואמר הלה הריני משלם לך בלא שבועה ואח"כ נמצא הגנב משלם תשלומי כפל לראשון ותשלומי ד' וה' לשני.

ב המוכר פרה לחבירו ונגנבה זה אומר ברשותך נגנבה וזה אומר ברשותך נגנבה יחלוקו נמצא גנב זה אומר ברשותו נגנבה וזה אומר ברשותו נגנבה יחלוקו האומר מנה אני חייב ואיני יודע אם לפלוני ואם לפלוני נותן לזה מנה ולזה מנה שהודה מפי עצמו אמר לב' גזלתי את א' מכם מנה ואת אחד מכם מאתים ואיני יודע איזה מכם נותן לזה מאתים ולזה מאתים ואם לאו היה לו לשתוק זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר לא יתן להם עד שיעשו ביניהן פשרה שנים שהפקידו אצל א' זה מנה וזה מאתים בשעת התביעה זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו אמר ר' יוסי א"כ מה הפסיד הרמאי אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו וכן שני כלים א' גדול וא' קטן.

ג המפקיד פירות אצל חבירו אפילו הן אבודין לא יגע בהן לפיכך בעל הבית עושה אותן תרומה ומעשרות על מקום אחר רשב"ג אומר באבודין ימכור בפני ב"ד מפני שהוא כמשיב אבדה לבעלים. המפקיד פירות אצל חבירו והרקיבו יין והחמיץ שמן והבאיש אפילו הן אבודין לא יגע בהן דברי ר' מאיר וחכמים אומרים עושה אותן דמים בב"ד. מוכרן לאחרים ואין מוכרן לעצמו כיוצא בו גבאי צדקה שלא מצאו עניים לחלק להן את הפת מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן גבאי צדקה פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן.

ד המפקיד פירות אצל חבירו הרי זה יוציא לו חסרונות במה דברים אמורים בזמן שעירבם עם פירותיו אבל אם היו מונחין בפני עצמן יאמר לו הרי שלך לפניך א' מערב וא' קורא שם מעשר שני במתיקה מגירה ושאר מיני קטניות ולא נתנו להן חכמים שיעור אמר בן עזאי הוחזק כחו של ר"ע שנתן שיעור לאלו ולא נתן שיעור לאלו אמר ריב"נ מה איכפת להן לעכברין אוכלין בין מהרבה בין מקימעא אין יוציא לו חסרונות אלא לכור בלבד אמר ר' יהודה במה דברים אמורים בזמן שמדד לו מתוך ביתו אבל מדד לו מתוך גרנו אין יוציא לו חסרונות מפני שהן מותירות א"ל לא מפני שהן מתפזרות אלא מפני שהן אובדות וכן היה ר' יהודה אומר לא אמרו שמרים ודבר אחר אלא בשמן בלבד שפעמים שאדם לוקח מחבירו שמן מזוקק בלא פקטין.

ה שאל ר' יוסי לחכמים הרי שהפריש עשר כורין למאה ומדד את המעשר ופחת מהן מה הוא אמרו לו כשם שפחת מעשר כך פחתו חולין ואע"פ שלא פחתו חולין מותר מדד את החולין והותירו מהו אמרו לו כשם שהותירו החולין כך הותירו המעשר ואע"פ שלא הותיר מעשר מותר יש לו חולין ומעשר שני ומבקש למוכרן איזה מהן מוכר תחלה אמרו לו מוכר את החולין ואח"כ מוכר מעשר שני.

ו השולח יד בפקדון בית שמאי אומרין ילקה בחסר וביתר כיצד הפקיד לו משתים ועמדו מארבע מארבע ועמדו משתים נותן לו משתים.

ז הזהב קונה את הכסף כיצד נתן לו דינר זהב בכ"ה כסף ה"ז קנה כל מקום שהוא אבל אם נתן לו כ"ה כסף בדינר זהב הרי זה לא קנה עד שעה שימשוך. הנחשת קונה את הכסף כיצד נתן לו ל' דינר בדינר כסף הרי זה קנה כל מקום שהוא אבל אם נתן לו דינר של כסף בשלשים איסר הרי זה לא קנה עד שימשוך. אסימון קונה את המטבע כללו של דבר כל שנקנה קונה. טלית קונה דינרי זהב ר"ש אומר אף כשאמרו טלית קונה דינרי זהב בכל מקום כך הלכה אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול עתיד ליפרע ממי שאינו עומד בדבורו והנושא ונותן בדברים אין לו עליו אונאה אבל אמרו חכמים כל המבטל את דבריו אין רוח חכמים נוחה הימנו.

ח אונאה ד' כסף מכ"ד כסף לסלע לשתות למקח עד מתי מותר להחזיר עד כדי שיראה לתגר או לבקי הורה ר"ט וכו' עד א' הלוקח וא' המוכר וכו'.

ט מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו חלוק שוה ה' בשש ידו של לוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי סלע רצה אומר לו הילך חלוקך ותן לי מעותי אבל אם מכר לו שוה שש בחמש יד המוכר על העליונה רצה אומר לו תן לי סלעי רצה אומר לו הילך מעותיך ותן לי חלוקי ור' אומר לעולם יד המוכר על העליונה וכשם שהמוכר יכול לחזור בו כך לוקח יכול לחזור בו רש"א המוכר יכול לחזור בו הלוקח אין יכול לחזור בו שכבר קבל הלה את מעותיו.

י סלע כמה תהא חסרה ולא יהא בה אונאה סלע ארבעה אסרות ודינר איסר דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר סלע ארבע פונדיונות ודינר פונדיון ור"ש אומר סלע ח' פונדיונות ודינר ב' פונדיונין יתר על כן אמר ר' יהודה היה מוציאה בשוייה הסלע עד שקל והדינר עד רובע פחות מכן אפילו איסר אין להוציאה לא ימכרנה לא לתגר ולא להרג ולא לחרם מפני שמרמה בה את אחרים אבל נוקבה ותולה בצואר וכשם שאתה אומר בחולין כך אתה אומר במעשר שני ובלבד שלא יתכוין להטיל סלע על השני. האונאה שמנה כסף בד"א בדינרין ובסלעיהן אבל בדינרי זהב ובמטבעות של נחושת היה מוציאן בשויהן.

יא עד מתי מותר להחזיר בכרכין עד כדי שיראה לשולחני ובכפרים עד ערבי שבתות שכן דרך השוק להיות עומד בעיירות מערב שבת לערב שבת האונאה ד' כסף והטענה שתי כסף בד"א בזמן שמכר לו סתם אבל אם קצץ עמו אין כלום אחר הקציצה.

יב הנושא ונותן באמונה והאומר לחבירו ע"מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה לא יהא מוכר לו את היפה בשוויה ולא את הרעה באמונה אלא [או] שתיהן בשווייהן או

שתיהן באמונה מחשב עמו שכר חמור שכר החמר שכר הפונדק ולא יהא מחשב עמו שכרו מפני שנוטל שכרו ממנו.

יג ר' יהודה אומר ס"ת בהמה ומרגלית אין להן אונאה ס"ת מפני שאין לו דמים בהמה ומרגלית מפני שרוצה לזווגן אמרו לו והלא כל דבר רוצה לזווגו ר"י בן בתירא אומר הסוס והטיטוס והסייף במלחמה אין להן אונאה כשם שאונאה במקח כך אונאה בדברים ועוד מרובה אונאת דברים מאונאת ממון באונאת ממון אומר (ויקרא כה) אל תונו איש את אחיו ובאונאת דברים הוא אומר (שם) ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך ויראת ממי שפוקד על אלו.

יד היו חמרין מבקשין יין ושמן לא יאמר להן לכו אצל פלוני והוא לא מכר יין ושמן מעולם היו חלאין באין עליו ויסורין באין עליו וקובר את בניו לא יאמר לו כדרך שאמרו חבריו לאיוב (איוב ד) והלא יראתך כסלתך וגו' זכור אתה אין כתיב כאן אלא זכור נא וגו' ר' יהודה אומר אף לא יתלה את עיניו ויאמר לו בכמה חפץ זה והוא אין רוצה ליקח. ראה גר שבא ללמוד תורה לא יאמר ראו מי שבא ללמוד פה שאכל נבלות וטרפות שקצין ורמשין וכן הוא אומר (שמואל א י) ויען איש משם ויאמר ומאביהם וכי יש אב לתורה ולא כבר נאמר (משלי ל) מה שמו ומה שם בנו כי תדע ואומר (משלי יט) בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת.

טו אין מערבין פירות בפירות ואפילו חדשים בחדשים וישנים בישנים ואצ"ל חדשים בישנים וישנים בחדשים אפילו סאה בדינר וסאה בדינר וטריסית לא יערבם וימכרם סאה בדינר. אין מערבין יין חדש בחדש וישן בישן ואצ"ל חדש בישן וישן בחדש ולא קשה ברך ור' יהודה מתיר קשה ברך מפני שהוא משביחו וכן היה רבי יהודה אומר מין א' המשביח את חברו מותר שני מינין המשביחין את אחד אסור. אין מערבין שמרי יין ביין אבל נותנים לו שמריו כיצד היה שופה יין לחמרין נותן לו שמרי אותו יין אבל לא שמרי יין אחר. אף כשאמרו נותן לו שמריו נותן לו של היום היום ושל מחר למחר אבל לא של היום למחר ולא של מחר להבא. לא יערבם חנווני וימכרם בחנותו אא"כ הודיע לא ירביץ חנוני בתוך חנותו יין ושמן מפני שגונב דעת הבריות מקום שנהגו להטיל מים למחצה לשליש ולרביע יטילו ואין משנין ממנהג המדינה מערבין חומטין בתבואה קב בכור ואינו חושש ובעלי בתים מטילין כל צרכן חנוני צורר ומניח ע"פ המגורה אין משרבטין ומסרטין את הבהמה ואין נופחין בקרבים ואין מטיל בשר לתוך המים.

פרק ד

א המוכר פירות לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו לא כל הימנו לאבד זכותו של זה מרבין על השכר ואין מרבין על המכר שנאמר (שמות כ"ב:כ"ד) אם כסף תלוה את עמי וגו' כנושה מה מלוה מיוחדת לו מה שאת נותן לו את נוטל ממנו יצאו אלו שמה שאת נותן לו יותר את נוטל הימנו רשב"ג אומר אף מרבין על המכר בהקדש כיצד משכיר אדם מעותיו לשלחני להתנאות בהן ולהתלמד בהן ולהתעטר בהן נגנבו או אבדו חייב באחריותן ניטלו מלפניו באונס הרי היא כנושא שכר נשתלשו עליהם אסור משום רבית אם עשה כן בהקדש הרי זה מעל. שנה האמורה בבתי ערי חומה הרי זו רבית אלא שהתירתו תורה. חייב לו מעות וכתב לו שדהו מכר בזמן שהמוכר אוכל פירות מותר הלוקח אסור רבי יהודה אומר בין זה ובין זה מותר א"ר יהודה כך היה בייתוס בן זונין עושה ע"פ רבי אלעזר בן עזריה אמרו לו משם ראיה אלא שהמוכר אוכל פירות היה.

ב יש דברים שהן רבית ואינן רבית לוקח אדם הלואתו של חבירו בפחות ושטרותיו בפחות יש דברים שאינן רבית אבל אסורין מפני ערמות רבית כיצד א"ל הלויני מנה א"ל אין לי מנה טול לך כ' סאה של חטין אע"פ שחזר ולקח ממנו כ"ד אינן רבית אבל אסורין משום ערמות רבית.

ג המוכר שדה לחברו ואמר לו ע"מ שאהא בה אריס ועל מנת שאהא בה שותף ועל מנת שהמעשרות שלי כשתמכרנה מכרה לי בדמים הללו אימתי שארצה אני בא נותן לו דמיה ונוטלה מותר.

ד היה חייב לו מעות והשכיר לו בית מדינר לחדש והיה יפה סלע בחדש אסור. השכיר ממנו בדינר בחדש אם היה יפה סלע בחדש מותר משכן לו בית משכן לו שדה ואמר כשתמכרם מכרם לי בדמים הללו אסור אם אמר לו בשויהן מותר.

ה היה מוליך חבילה ממקום למקום ואמר לו תנה לי ואני נותנה לו כדרך שאתה נותנה לי ממקום פלוני בזמן שבאחריות הנותן מותר והמקבל אסור היה מוליך פירות ממקום היוקר למקום הזול ואמר לו תנם לי ואני אעמידנו לך במקום היוקר בשער הזול מפירות שיש לי אם יש לו באותו מקום מותר ואם לאו אסור אבל חמרין מקבלין מבעה"ב ומעמידים במקום היוקר כשער הזול ואין חוששין היו חמרין ופועלין עומדין עליו בשוק ואמר לשלחני תן לי בדינר מעות ואפרנסם ואני נותן לך יפה דינר וטריסית ממעות שיש לי בכיס אם יש לו בכיס מותר ואם לאו אסור.

ו מה שאירש מאבא מכור לך ומה שתעלה מצודתי מכור לך לא אמר כלום מה שאירש מאבא היום ומה שתעלה מצודתי היום מכור לך דבריו קיימין.

ז המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר הרי זה נותן לו שכרו כפועל בטל דברי ר' מאיר ר"י אומר אפילו אכל פתו בציר ואפי' אכל עמו שתי גרוגרות זה הוא שכרו ר"ש אומר נותן לו שכרו משלם אינו דומה העושה מלאכה ליושב ובטל ואינו דומה היושב בחמה ליושב בצל אבל אם אמר לו בשליש אתה שותף לי והשליש עשוי עליך הדבר בבטלה מותר. המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר אם היה אומן לא יעסוק באומנתו לפי שאין עיניו על החנות בשעה שעוסק באומנתו ואם היה שותף עמו בחנות מותר המושיב את חבירו בחנות למחצית שכר לא יהא לוקח ומוכר דברים אחרים ואם לקח ומכר השכר לאמצע.

ח הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר הרי זה מחשב עמו שכר בטלה ואי זה שכר בטלה בשעה שלוקח ובשעה שמוכר א' לוקח וב' מוכרין מחשב עמו שכר מכירה אחד מוכר וב' לוקחין מחשב עמו שכר לקיחה אחד לוקח ואחד מוכר שנים לוקחין ושנים מוכרין אף על פי שמעדיפין זה על זה אין בכך כלום אבל אם אמר לו שכר בית משלי ושכר בטלה משלך בשליש אתה משותף לי והשליש עשוי עליך בבטלה מותר. הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר לא יאמר לו הרי הן עשויות עליך למחצה לשליש ולרביע אלא מחשב עמו שכר בטלה היו פירותיו מופקדין אצלו ואמר לו הרי הן עשויות עליך למחצה לשליש ולרביע הרי זה מחשב עמו שכר בית שכר בטלה מעכשיו אם אמר לו יצא שכר כתף בשכר עלייה מותר.

ט הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר ואמר לו קרוב להפסד ורחוק לשכר מותר משום רבית וזו היא מדת צדיקים קרוב לשכר ורחוק להפסד אסור משום רבית וזו היא מדת רשעים קרוב זה וזה ורחוק זה וזה מותר משום רבית וכך כל אדם נוהגין. הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר ואמר לו הילך מנה ואין אני יכול לעמוד על הפרוטרוט אסור ראה פירות שהוקרו ואמר הילך מנה ויכולני לעמוד על הפרוטרוט מותר.

י הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר ורצה אחד מהן ליישנן חבירו מעכב עליהן על ידו רבי יהודה אומר אם היתה ערב שביעית מותר שמתחלה לא לקחו אלא ע"מ כן וכן היה רבי יהודה אומר בג' פרקים מוכרין את הזרע בפני הזרע ובשעת הזרע ובפרס הפסח ובג' פרקים מוכרין את היין בפרס הפסח ובפרס העצרת ובפרס החג ובודקין אותו בג' פרקים והשמן מוכרין אותו מן העצרת ועד החג.

יא הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר לא יהא לוקח בשלו חטין ובשל חבירו שעורים אלא או בכולן חטים או בכולן שעורים כדי שיהו מעות שניהן שוות

בחבילה. הנותן מעות לחבירו ליקח בהן חטין ולקח בהן שעורין שעורין ולקח בהן חטין ידו על התחתונה אם פחתו פחתו לו ואם הוסיפו הוסיפו לאמצע הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר רשאי הלוקח ליקח בהן כל מה שירצה ובלבד שלא יקח בהן לא כסות ולא עצים. הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר רשאי הלוקח ליקח באותו המין וכשהוא מוכר אין מוכר אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר ובאחרונה אמר לו לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת ואם יש עדים שלקח ומכר מוציאין ממנו על כרחו.

יב היה חייב לו מעות ובא ליטול ממנו פירות בגורן אמר לו צא ועשה לי בשער השוק ואני נותן לו מכאן ועד שנים עשר חדש הרי זו רבית שלא באיסרו שבא ואמר לו הלויני כור אחד של חטין ואני נותן לך כשער שאתה מוכר בו מותר. משכרת אשה לחברתה תרנגולת לישב על הביצים בשני אפרוחין בשנה ואינה חוששת האשה שאמרה לחברתה תרנגולת משלי וביצים משליכי ואנו חולקים את האפרוחין רבי יהודה מתיר ור"ש אוסר.

פרק ה

א קבל ממנו מאה צאן במאה של זהב למחצה לשליש ולרביע ואני נוטל סלע מכל אחד ואחד באחרונה למחצה לשליש ולרביע מחצה למזונות ומחצה לבטלה ואני נוטל מכל אחד ואחד באחרונה מותר קבל ממנו מאה עגל במאה של זהב למחצה לשליש ולרביע מחצה למזונות ומחצה לבטלה ואני נוטל דינר זהב מתוך חלקך באחרונה מותר.

ב אין שמין בכורות תמימים לישראל אבל שמין להן בכורות בעלי מומין ושמין בכורות תמימים לכהנים ואצ"ל בעלי מומין.

ג אין שמין לא את העזים ולא את הרחלים ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל רבי יוסי ברבי יהודה אומר שמין את העזים מפני שהן חולבות ואת הרחלים מפני שהן גוזזות ואת התרנגולת מפני שעושה ואוכלת. השמה תרנגולת מחברתה מיטפלת באפרוחים כל זמן שצריכין לאמן. מיטפל אדם בבהמה טמאה י"ב חדש ובאדם כ"ד חדש מקום שנהגו לעלות שכר כתף למעות מעלין לבהמה מעלין ואין משנין ממנהג המדינה רבי שמעון בן גמליאל אומר שמין עגל עם אמו וסייח עם אמו ואע"פ שמעלה שכר כתף למעות ואין חושש משום רבית.

ד השם בהמה מחבירו עד מתי חייב ליטפל בה סומכוס אומר בבהמה דקה ל' יום ובגסה נ' יום רבי יוסי אומר בדקה ג' חדשים מפני שטיפולה מרובה יתר על כן בכולם אם היה חלקו של בעה"ב שם עליו אין משנין ממנהג המדינה. השם בהמה טמאה מחבירו עד

מתי חייב ליטפל בוולדות סומכוס אומר באתונות י"ח חדש ובגדרות כ"ד חדש ואם עמד עליו בתוך הזמן חבירו מעכב על ידו אבל אינו דומה טיפולה של שנה ראשונה לטיפולה של שנה שניה. השם בהמה מחבירו אין פחות מי"ב חדש עשה בה כל ימות החמה ומבקש למוכרה בימות הגשמים יכול לעכב על ידו עד שיאכילנה כל ימות הגשמים האכילה כל ימות הגשמים ומבקש למוכרה בימות החמה יכול לעכב על ידו עד שיעשה בה כל ימות החמה.

ה השם בהמה מחבירו מתה בכוסיא משלם כולה ושלא בכוסיא משלם פלגא שכך הוא כותב לו אם תמות בכוסיא אשלם כולה דלא בכוסיא אשלם פלגא. שמה במנה והשביחה והרי יפה מאתים זוז מתה בכוסיא משלם ששה של זהב שלא בכוסיא משלם חמשים זוז. שמה במנה והכחישה והרי יפה חמשים זוז מתה בכוסיא משלם שלשה של זהב שלא בכוסיא משלם נ' זוז.

ו רשב"ג אומר מפרין על שדהו כיצד קבל ממנו שדה בעשרה כורין חטין ואמר לו תן לי מאתים דינר ואפרנסה ואני נותן לך י"ב כור בשנה מותר אבל אין מפרין על ספינתו ועל חנותו ועל כל דבר שאינו עושה ואוכל מקבל אדם צאן ברזל מאשתו והולדות והגזין שלו ואם מתו חייב באחריותן.

ז איזה הוא צאן ברזל היו לפניו מאה צאן ואמר לו הרי הן עשויות עליך למחצה לשליש ולרביע במאה של זהב והולדות והגזין שלך ואם מתו אתה חייב באחריותן ואתה מעלה לסלע מכל אחד ואחד מותר. מקבלין צאן ברזל מן העובד כוכבים ושדה צאן ברזל אפילו מישראל לוה אדם מאשתו ובניו ברבית אלא שמחנכן ברבית.

ח אין ישראל רשאי ללוות שקל ולהלוות בסלע אבל עובד כוכבים רשאי ללוות בשקל ולהלוות בסלע. ישראל שלוה מעות מן העובד כוכבים ומבקש להחזירן לו מצאו חבירו ואמר לו תנם לי ואני נותן לך כדרך שאתה נותן לו אסור ואם העמידו אצל העובד כוכבים מותר ועובד כוכבים שלוה מעות מישראל ומבקש להחזירן לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני נותנם לך כדרך שאתה נותנם לו מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור ישראל שאמר לעובד כוכבים הילך שכרך וצא והלוה מעותי ברבית אסור ועובד כוכבים שאמר לישראל הילך שכרך והלוה מעותי ברבית מותר אבל אסור מפני מראית העין מעות של ישראל מופקדות אצל העובד כוכבים מותר להלוותן ברבית ושל עובד כוכבים המופקדות אצל ישראל אסור להלוותן ברבית זה הכלל כל שבאחריות ישראל אסור כל שבאחריות עובד כוכבים מותר ישראל שנעשה לו לעובד כוכבים אפוטרופוס או סנטר מותר ללוות הימנו ברבית ועובד כוכבים שנעשה אפוטרופוס לישראל או סנטר

אסור ללוות הימנו ברבית ישראל הלוה מן העובד כוכבים ועובד כוכבים הלוה מישראל ישראל אחר נעשה לו ערב ואינו חושש.

ט ישראל שלוה מעות מן העובד כוכבים ועובד כוכבים שלוה מעות מישראל ונתגייר בין שזקפן עליו עד שלא נתגייר ובין שזקפן עליו משנתגייר גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית דברי ר' מאיר ר"י אומר עובד כוכבים שלוה מעות מישראל ונתגייר בין שזקפן עליו במלוה עד שלא נתגייר ובין שזקפן עליו במלוה משנתגייר גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית וישראל הלוה מעות מעובד כוכבים ונתגייר וזקפו עליו במלוה עד שלא נתגייר גובה את הקרן וגובה את הרבית משנתגייר גובה את הקרן ואין גובה את הרבית. המלוה את חבירו ברבית ובא לפני ב"ד קונסים אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דברי ר' מאיר שהיה ר"מ אומר שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית וחכמים אומרים גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית. המוצא שטר רבית יקרענו בא לבית דין יקרעוהו ר' שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה. המלוה את חבירו ברבית והלך הלוה וירש עליו שטרי רביות ואמר לו צאי שלי בשלך מותר אם באו לבית החשבון אסור. המלוה את חבירו ברבית ועשה תשובה חייב להחזיר מת והניח לפני בניו לא יחזירו בניו על זה נאמר יכין וצדיק ילבש וגו' אבל הניח להן אביהן פרה שדה וטלית וכל דבר שיש בה אחריות חייבין להחזיר.

פרק ו

א אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער אפי' ישנות הולכות מארבע אין פוסקין על החדשות מארבע עד שיצא השער לחדש ולישן יצא שער לאחרים אע"פ שאין לו מותר לקוץ הימנו במה דברים אמורים בזמן שמוצא ליקח באותו השער אבל אם היו לקוטות והולכות מארבע והוא אינו מוצא ליקח אלא מג' הרי זה אינו פוסק עד שיצא השער ללוקח ולמוכר ופוסק עמו על הגדיש של תבואה ועל העביט של ענבים ועל המעטים של זיתים אע"פ שלא יצא השער אבל אחרים לא יקיצו על גביו ופוסק עמו על הזבל באשפות כל ימות השנה אע"פ שאין לזה יש לזה.

ב אין פוסקים על הביצים של יוצר אלא עד שיעשו אמר רבי יוסי במה דברים אמורים באלו העושים בעפר לבן אבל באלו העושים בעפר שחור כגון כפר חנניא וחברותיה כפר שיחין וחברותיה מותר לקוץ שאע"פ שאין לזה יש לזה. אין פוסקין על החלב ועל הגזין אלא עד שיעשו התחיל לחלב מותר לקוץ התחיל לגוז מותר לקוץ. אין פוסקין לא על האפרוחין ולא על הפרגיות ולא על הדגים בטבריא ולא חבילי קש אבל פוסקין על

הביצים ועל הצפרים ועל הדגים שבשאר כל מקומות ועל חבילי עצים זה הכלל כל שיש לו גורן קוצץ עמו כשער גורן וכל שאין לו גורן קוצץ עמו כל שעה שירצה.

ג היו לפניו מאה צאן ואמר לו הרי גיזיהן של אלו עשויות עליך במאה של זהב מותר מליטרא כך וכך אסור אם יש לו מותר לגוז וליתן לו היו לפניו מאה כור אמר לו קמה זו עשויה עליך במאה של זהב מותר בכור כך וכך אסור ואם יש לו מותר לקצור וליתן לו. אומר אדם לחבירו הילך מאתים זוז על מה ששדך עושה ובלבד שלא יאמר לו מארבע בסלע מסאתים בסלע מלוה אדם את אריסיו מארבע בסלע מסאתים בסלע במה דברים אמורים בזמן שלא ירד לתוך שדהו אבל אם ירד לתוך שדהו הרי הוא ככל אדם פוסק אדם עם אריסיו לזרע להוצאה הרי זה אסור ולא עוד אלא אפילו זרע והוסיף בסאתים לא יוציאם לאמצע לתוך שדהו עד שיעשה עליו דמים פסק הימנו חטין ונתן לו שעורין שעורין ונתן לו חטין אסור לא יאמר לו הילך מנה וצא קח לך מן השוק אלא לוקח ונותן לו. אומר אדם לחבירו הלויני חבית אחת של יין עד שיבא בני או עד שאפתח את הדות היתה לו חבית בתוך הדות ונפתח הדות ונפלה ונשברה אע"פ שחייב באחריותה מותר והלל אוסר למה זה דומה לנותן מעות לחבירו ליתן לו פירות בגורן ונגנבו או אבדו חייב באחריותן אם פחתו או הותירו חייב להעמיד לו.

ד לקח הימנו לגין וחצי לגין רביעית ושמינית רשאי שיאמר לו תן לי מיד בפחות ואינו חושש משום רבית. כיוצא בו הלוקח מקח מחבירו ע"מ ליתן לו מכאן ועד י"ב חדש רשאי שיאמר לו תן לי מיד בפחות ואינו חושש משום רבית המוכר יין ושמן לחבירו כל ימות השנה חייב להעמיד לו כדרך שהעמיד בקוטלזין ולא יהא מוכר את החבית בג' שערים ואם היה מסבב והותיר מוכר את השאר באיזה מהן שירצה איגרי ממון היה בירושלים ולא היו מכוונין על השערים אלא על המדות כשהיתה חבית נמכרה בירושלים בג' שערים פיה שוליה ואמצעה.

ה אומר אדם לחבירו ילך חמורי עמך היום ושלך עמי למחר תחרוש פרתי עמך היום ושלך עמי למחר אבל לא יאמר לו חמורי עמך היום למזרח ושלך עמי למחר במערב תחרוש פרתי עמך היום במזרח ושלך עמי למחר במערב ואם היה שכר שוה ה"ז מותר. ר"י אומר כל ימי הגריד אחד וכל ימי הרביעה אחד האומר לפועל הילך מנה זה ויהא בידך שתעשה עמי בפעולה בגורן מדינר ליום והיה יפה סלע ביום מותר הנותן מעות לחבירו ליתן לו פירות בגורן חייב להעמיד לו בשער בינוני ואיזה שער בינוני היו הולכות משמונה ותשעה ומעשרה נותנן לו מתשעה בשער הזול נותנן לו בשער הזול בשער היוקר נותנן לו בשער היוקר ר"י אומר לעולם נותנן לו כשער הזול לא יאמר לו תן לי

כשער הזול אלא אומר לו תן לי מעותי שלוקח אני בהן כשער הזול במה דברים אמורים בזמן שמוצא ליקח בכל מעות שנתן לו אבל אינו מוצא ליקח אלא כור אחד בסלע נותן לו כור אחד בסלע והשאר נותן לו כשער בינוני.

ו ר' נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב פוטרין בלבלר ופטרו את המלוה מללקות מפני שהוא בקום עשה. אמר ר' יוסי בוא וראה כמה סמויות עיניהם של מלוי רבית אדם קורא לחבירו עובד כוכבים ומגלה עריות ושופך דמים מבקש שיפול עמו לחיים והלה מביא את הלבלר ואת הקולמוס ואת הדיו ואת השטר ואת העדים ואומר בואו וכתבו עליו שאין לו חלק במי שפוקד על הרבית וכותב ומעלה בערכאים וכפר במי שאמר והיה העולם הא למדת שמלוי ברבית כופרין בעיקר רשב"א אומר יתר על מה שמרויחין הן מתחייבין שהן עושין את התורה פלסטר ואת משה טיפש ואומרין אילו היה משה יודע שכך אנו מרויחין לא היה כותבו ר"ע אמר קשה רבית שאף שאלת שלום רבית כיצד והוא שלא שאל בשלומו מימיו עד שלוה הימנו הקדים לו שאלת שלום הוי אף שאלת שלום רבית רבי שמעיה אומר כל שיש לו מעות ואין מלוה אותן ברבית עליו הכתוב אומר (תהילים ט"ו:ה') כספו לא נתן בנשך עושה אלה לא ימוט לעולם הא למדת שמלוי רבית מתמוטטין והולכים מן העולם מיטמוט זה איני יודע מה הוא כענין שנאמר (משלי כ"ד:י"א) הצל לקוחים למות וגו'.

פרק ז

א השוכר את הפועלים בין שהטעו את בעל הבית ובין שבעה"ב הטעה אותן אין להם זה על זה אלא תרעומות במה דברים אמורים בזמן שלא הלכו אבל שכר החמורין והלכו ולא מצאו שכר את הפועלים והלכו ומצאו את השדה כשהיא לחה נותן להם שכרם משלם שאינו דומה העושה מלאכה ליושב בטל ואינו דומה הבא טעון לבא ריקן במה דברים אמורים בזמן שלא התחילו אבל אם התחילו הרי אלו שמין להם כיצד קבלו הימנו קמה לקצור בשתי סלעים קצר חצייה והניח חציה טלית לארוג בשתי סלעים ארג חציה והניח חציה הרי אלו שמין לו אם היה מה שעשה יפה ו' דינרין נותן לו סלע או יגמור מלאכתו ואם היה יפה סלע נותן לו סלע ר' דוסא אומר שמין על מה שעתיד להיעשות אם היה מה שעתיד להיעשות יפה ה' דינרין נותנין לו שקל או יגמור מלאכתו ואם היה יפה שקל נותנין לו שקל בד"א בדבר שאינו אבוד אבל דבר האבוד שוכר עליהן או מטען כיצד אומר לו סלע פסקתי לך הריני נותן לך שתים הלך ושוכר ממקום אחר בא ונוטל מזה

ונותן לזה במה דברים אמורים בזמן שפוסק עליו במקום שאינו מוצא לשכור אבל ראה חמרין ממשמשין ובאין ואמר לו צא ושכור לך א' מאלו אין לו עליו אלא תרעומת.

ב השוכר את הספינה ופרקה עליו באמצע הנמל אין לו עליו אלא תרעומת. השוכר את הפועל ומת לו מת או שאחזתו חמה הרי אלו שמין לו כיצד שמין לו אם היה שכיר חדש נותנים לו לפי שכירותו קבלן נותנים לו לפי קבלנותו. השוכר את הפועל להביא שליחות ממקום למקום והלך ולא הביא נותן לו שכרו משלם. השוכר את הפועל להביא קנים ודקרנים לכרם והלך ולא הביא נותן לו שכרו משלם. השוכר את הפועל להביא ענבים ותפוחים ודרמסקנות לחולה והלך ומצאו שמת או שהבריא לא יאמר לו טול מה שהבאת בשכרך אלא נותן לו שכרו משלם.

ג השוכר את הפועל לחרוש לא יאמר לו בא ונכש לנכש לא יאמר לו בא וחרוש לחרוש בשדה זו לא יאמר לו בא וחרוש בשדה אחרת לנכש בשדה זו לא יאמר לו בא ונכש בשדה אחרת שכרו לנכש וגמר את שדהו לא יאמר לו בא ועדר שתי גפנים שכרו לעדר וגמר את שדהו לא יאמר בא ונכש את שתי גפנים גמר בחרישו היום לא יאמר לו בא וחרוש בשדה אחרת שיאמר לו פרנס לי מלאכה מתוך שלך או תן לי שכרי במה שעשיתי גמר ניכוש בחצות היום לא יאמר לו בא ונכש בשדה אחרת שיאמר לו פרנס לי מלאכה [מתוך] שלך או תן לי שכרי במה שעשיתי וכן הוא שגמר חרישו בחצי היום לא יאמר לו הריני חורש בשדה פלוני גמר את נכושו בחצי היום לא יאמר לו הריני מנכש עמך בשדה פלוני ואם התנה עליה מתחלה ע"מ כן הרי זה מותר. רשאי בעה"ב לשנותו למלאכה קלה אבל לא למלאכה חמורה הא כיצד שכרו לנכש בשדהו וגמר את שדהו אומר לו מדעתו בא ועדר שתי גפנים שכרו לעדר וגמר את שדהו אומר לו על כרחו בא ונכש שתי גפנים.

ד השוכר את הפועלים לעשות בתוך שלו וטעו ועשו בתוך של חברו הוא נותן להם שכרן משלם וחוזר ונוטל מבעל הבית מה שההנו אותו הראם בתוך שלו והלכו ועשו בתוך של חבירו הוא אין נותן להם כלום והן הולכין ונוטלים מבעל הבית מה שההנו אותו.

ה השוכר את החמור והבריקה או נשתטתה אינו חייב להעמיד לו חמור מתה או שנטלתה אנגריא חייב להעמיד לו חמור רשב"א אומר אם בדרך הליכתה נטלה אינו חייב להעמיד לו חמור אם שלא כדרך הליכתה נטלה חייב להעמיד לו חמור וכן היה רשב"א אומר האומר לחבירו שכור לי חמורך וארכב עליה מכאן ועד מקום פלוני והבריקה או נשתטתה חייב להעמיד לו חמור. השוכר את הפועל ונזדמנה לו אנגריא לא יאמר הרי זה לפניך אלא נותן שכרו במה שעשה. המשכיר בהמה לחבירו לא ישנה

לו את הבהמה השכיר לו חמור לא ישיבנו על הפרד פרד לא ישיבנו על הסוס סוס לא ישיבנו בקרון.

ו השוכר את החמור להביא לתך חטין והביא ט"ז שעורין פטור אם הוסיף על משאו חייב וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב סומכוס אומר משום רבי מאיר קב לכתף ג' סאין לעגלה וספינה לפי מה שהיא. השוכר את החמור להרכיב איש לא ירכיב אשה אשה מרכיב איש להרכיב אשה מרכיב אשה עליה בין מעוברת בין מיניקה. השוכר את החמור לרכוב עליה בעל הבית נותן כסותו ומזונותיו וכל כלי תשמישו יתר על כן חמר מעכב על ידו. חמר נותן שעורים ותבן ומזונותיו עד שמגיע ללינה יתר על כן בעל הבית מעכב על ידו. השוכר את החמור וטענו דברים האסורים נטלם ממנו חרמין או מוכסין חייב ואם הודיעו שהוא מוכס כדרך המוכסין פטור.

ז שיירא שהיתה במדבר ונפל עליה גייס וטרפה מחשבין לפי ממון ואין מחשבין לפי נפשות ואם שלחו תייר לפניהם אף מחשבין לפי נפשות ואין משנין ממנהג הולכי שיירא. ספינה שהיתה באה בים ועמד עליה נחשול והקילו ממשאה מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין לפי נפשות ואין הספנין משנין ממנהג הולכי שיירא. המשכיר לחבירו ספינה או קרון מחשבין לפי משאוי ולפי נפשות ואין מחשבין לפי ממון.

ח גרדי שהניח נר בצד הבגד ודלק חייב לשלם מפני שהוא כנושא שכר נפלה עליו מפולת עד שלא נגמר מלאכתו חייב משנגמרה מלאכתו אם הודיע לבעליו פטור ואם לאו חייב. גמרו ונגנב או אבד אם הודיע בו לבעליו פטור ואם לאו חייב.

ט אמר לו חלוק אמרתי לך והוא אומר טלית אמרת לי על בעל הבית להביא ראיה רבי יהודה אומר אם היה עושה אצל בעל הבית יקבל בעה"ב את שלו אצל אומן ובעל הבית נכנס ויוצא עליו יקבל בעל הבית את שלו אצל אומן ואין בעל הבית נכנס ויוצא עליו אומן צריך להביא ראיה אמר לו סלע אמרתי לך והוא אומר שתים אמרת לי כל זמן שאצל אומן בעל הבית צריך להביא ראיה אצל בעל הבית ובתוך זמנו אומן צריך להביא ראיה אחר זמנו גרדי נשבע ונוטל.

י הנותן כליו לאומן לעשות לו ונגמרה מלאכתו ונגנב או שאבד עד שלא נתקבל שכרו הרי הוא כנושא שכר משנתקבל שכרו הרי הוא כשומר חנם אימתי בזמן שתבעו ואומר לו בא וטול את שלך לא תבעו ולא אמר לו בא וטול את שלך אע"פ שמתקבל שכרו הרי הוא כנושא שכר. האומר לחבירו השאילני ואשאילך שמור לי ואשמור לך הרי הוא כשומר חנם ואינו עליו כנושא שכר אבא שאול אומר מותר אדם להשכיר משכונו של עני בפחות ושל עשיר אין רשאי ליגע בו.

פרק ח

א השוכר את הפועל לשמור לו את הפרה לשמור לו את התינוק אין נותן לו שכרו של שבת לפיכך אין אחריותן עליו בשבת ואם היה שכיר שבת שכיר חודש שכיר שנה שכיר שבוע נותן לו שכרו של שבת לפיכך אחריותן עליו בשבת ואם היה שכיר שבת לא יאמר לו תן לי שכרי של שבת אלא אומר לו תן לי שכרי של י' ימים.

ב אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה ולהשכיר את עצמו ביום לחרוש בפרתו ערבית ולהשכירה שחרית לא יהא מרעיב ומסגיף את עצמו ומאכיל מזונותיו מפני גזל מלאכתו של בעה"ב. רשאין פועלין לאכול פיתן בציר כדי שיאכלו ענבים הרבה ורשאי בעה"ב להשקותן יין כדי שלא יאכלו ענבים הרבה רשאי בעה"ב להרעיב ולסגף את פרתו כדי שתאכל הרבה בשעה שדשה ורשאי השוכר להאכילה פקיעין עמיר כדי שלא תאכל הרבה בשעה שדשה.

ג חמור וגמל אוכלין ממשאוי שעל גבן בדרך הליכתן ובלבד שלא יטול בידו ויאכילם היה משמר ארבעה וחמשה מקשאות לא יהא ממלא כריסו מאחת מהן אלא אוכל מכל אחת ואחת לפי חשבון ר' יוסי בר יהודה אמר מה דייש מיוחד דבר שעושה בידיו וברגליו ובגופו יצא עושה בידיו אבל לא ברגליו ברגליו אבל לא בגופו מה דייש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו יצא הלש והמקטף והאופה שנגמרה מלאכתו מה דייש מיוחד דבר שגדוליו מן הארץ יצא החולב והמחבץ והמגבן דבר שאין גדוליו מן הארץ מה דייש מיוחד דבר התלוש מן הקרקע יצא המנכש בשום ובבצלים דבר המחובר בקרקע מה דייש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשרות יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות דבר שנגמרה מלאכתו למעשרות כל שאינו כיוצא בו בא לעונת המעשרות איסור אחר גרם לו. שכרו סתם פודה ומאכיל מעשר ומאכיל ואם קצץ עמו הרי זה אינו אוכל כל שהוא כיוצא בו אינו בא לעונת המעשרות היתר אחר גרם לו שכרו סתם הרי זה אינו אוכל ואם קצץ עמו הרי זה אוכל.

ד אוכל פועל עד שלא יתחיל במלאכה אשכול אפילו בדינר וקישות אפילו בדינר וכותבת אפילו בטריסית משום ר"א חסמא אמרו לא יאכל פועל יתר על שכרו וחכמים מתירין.

ה האוכל מן התורה לא יקלף בתאנים ולא ימצוץ בענבים העושה בכל גופו אוכל בכל שעה שירצה ר' יהודה אומר אינו אוכל אלא בשעה שפורק ובשעה שטוען מפני גזל מלאכתו של בעה"ב.

ו המרכס בתבואה אינו משום בל תחסום אבל מפני מראית העין מביא קרצטלין ותולה בפיה. ישראל הדש בפרתו של עובד כוכבים עובר משום בל תחסום ועובד כוכבים הדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום בל תחסום. דש תרומה ומעשר עובר משום בל תחסום כיצד הוא עושה מביא קפיפות ותולה בצוארי בהמה ונותן לו לתוכה חולין מאותו המין. החוסם את הפרה לא יפחות לה מששת קבין החוסם את הפרה והמזווג את הפרה פטור אין לך שהוא חייב אלא הנהוג והמנהיג בלבד. אימת אמרו שומר חנם נשבע ויוצא בזמן ששמר כדרך השומרין נעל כראוי נתנו במקטורין לאחוריו בפונדתו ופיה למעלה בשידה ובמגדל ונעל בפניו ואבד הרי זה נשבע ויוצא אם יש עדים שעשה כן פטור מן השבועה נעל שלא כראוי קשר שלא כראוי נתנו במקטורין והפשילו לפניו בפונדתו ופיה למטה נתנו בפרפונדתו או שנתנו בראש גגו ונגנב או שאבד חייב נתנו במקום שנתן את שלו אם ראוי לשמירה פטור ואם לאו חייב. איזהו שוכר שכר ממנו בהמה שכר ממנו כלים איזה הוא נושא שכר שכרו לשמור לו את הבהמה שכרו לשמור לו את הכלים והלכה למקום גדודי חיה וליסטים טרפתה חיה או שנטלוה ליסטים הרי זה אונס הוליכה למקום גדודי חיה וליסטים טרפתה חיה או שנטלוה ליסטים אין זה אונס מתה כדרכה הרי זה אונס סגפה ומתה אין אונס עלתה לראשי הצוקין ונפלה הרי זה אונס העלה לראשי הצוקין ונפלה אינו אונס. אלו הן אונסין ששומר שכר פטור בהן כגון שהוא אומר (איוב א׳:ט״ו) ותפל שבא ותקחם וגו' זאב אחד אינו אונס שני זאבים אונס ר' יהודה אומר בשעת משלחת זאבים אף זאב אחד אונס. גנב אחד אין אונס ב' גנבים אונס ר' יהודה אומר אם היה מזויין אף גנב אחד אונס. רועה שהיה סומא ובא זאב וטרף ארי ודרס פטור הניח מקלו ותרמילו עליה חייב. רועה שהניח צאנו ונכנס לעיר ובאו ליסטים ונטלום רואין אותו כאילו הוא שם אם יכול להציל חייב ואם לאו פטור.

ז מתנה שומר חנם להיות כשואל והשואל להיות כשומר חנם והשואל להיות כנושא שכר והשוכר כנושא שכר והשוכר להיות כשואל. השואל את הפרה ובא והעמידה על אבוס בעליה ונגנבה או אבדה אם הודיע בה לבעלים פטור ואם לאו חייב.

ח השואל את הפרה ושאל בעלה עמה השוכר את הפרה ושכר בעלה עמה שאלה ושאל בעלה שכרה ושכר בעלה שאלה ושכר בעלה שכרה ושאל בעלה ומתה או נשברה אע"פ שהבעלים עומדין וחורשין במקום אחר נפלה ומתה פטור שנאמר (שמות כ״ב:י״ד) אם בעליו עמו לא ישלם שאלה ואח"כ שאל בעליה שכרה ואח"כ שכר בעליה שאלה ואח"כ שכר בעליה שכרה ואח"כ שאל בעליה ומתה או נשברה אע"פ שהבעלים עומדין וחורשים על גבה ונפלה ומתה חייב שנאמר (שם) בעליו אין עמו שלם ישלם. הרי היא

מושאלת לך היום שתשמור לי חברתה למחר הרי חברתה מושאלת לך היום שתשמרנה לי למחר מושאלת לך עד חצות שתשמרנה לי מחצות ולמעלה הרי היא מושאלת לך עד חצות שתשמור לי חברתה מחצות ולמעלה הרי חברתה מושאלת לך עד חצות שתשמרנה לי מחצות הרי היא מושאלת לך מחצות ולמעלה שתשמור לי חברתה עד חצות הרי הן כשומרי חנם ואינו אלא כנושא שכר בין ששאלה היום ושכרה למחר בין ששכרה היום ושאלה למחר או שהיו שתים אחת שאולה ואחת שכורה זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו זה אומר שאולה וזה אומר שכורה הרי זה נשבע ונוטל ואינו משלם שכל הנשבעים שבתורה נשבעים ואין משלמין דברי רבי מאיר וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה. המוכר פרה לחבירו ונמצאת מעוברת וילדה זה אומר ברשותי ילדה והלה שותק זכה זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ה"ז נשבע ואינו משלם שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר לעולם הולד בחזקת המוכר וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה. וכן המוכר שפחה לחבירו ונמצאת מעוברת וילדה זה אומר ברשותי ילדה והלה שותק זכה <זה אומר ברשותי ילדה והלה שותק זכה> זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי הרי זה נשבע ואינו משלם שכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אין נשבעין לא על העבדים ולא על השטרות ולא על הקרקעות.

ט שייירא שהיתה באה במדבר ונפל עליה גייס ועמד אחד מהן והציל מה שהציל הציל לאמצע ואם התנה עמהן בב"ד מה שהציל הציל לעצמו חמרין שהיו מהלכין בדרך ונפלו עליהם ליסטים ועמד א' מהן והציל מה שהציל הציל לאמצע ואם נתנו לו רשות מה שהציל הציל לעצמו השותפין שמחלו להם המוכסים מה שמחלו מחלו לאמצע ואם אמרו בשביל פלוני מחלנו מה שמחלו מחלו לו. הגבאין והמוכסין תשובתן קשה ומחזירין למכירין והשאר עושין בהן צרכי רבים.

י השוכר חנות מחבירו אין פחות מי"ב חדש א"ר יהודה בד"א שחל י"ב שלו להיות למוצאי החג אבל אם חל י"ב חדש להיות למוצאי הפסח נותנין לו ג' רגלים עד שיגבה כל הקיפו רשב"ג אומר של נחתומין ושל צבעים ג' שנים מפני שעסקן מרובה כשאמרו שלשים יום וכשאמרו י"ב חדש לא שידור בו ל' יום ולא שידור בו י"ב חדש אלא שיודיענו קודם שלשים יום שיודיענו קודם י"ב חדש וכשם שאין השוכר רשאי לפנות עד שעה שיודיענו כך אין המשכיר רשאי לפנות עד שעה שיודיע. גת כל שעת הגת בד כל שעת

הבד וצירה אין פחות מי"ב חדש א"ר נחמיה בד"א באלו העושין בעפר שחור אבל באלו העושין בעפר לבן כונס את גורנו ומסתלק.

יא השואל פונדק מחבירו ללינה אין פחות מיום אחד לשביתה אין פחות משני ימים לנישואין אין פחות משלשים יום. השואל מחבירו חלוק לילך בו לבית האבל כדי שילך ויחזור לבית המשתה כל היום לבית האבל ולבית המשתה שלו אין פחות מז' ימים ר' שמעון אומר אין פחות מן שתי שבתות מפני שבית חמיו באין אצלו שבת שניה וכן היה רשב"ג אומר האומר לחברו השאילני חלוקך ואלך ואבקר את אבא שהוא חולה והלך ומצאו שמת קורע ומשלם את נזקה שאלו הימנו סתם אין רשאי ליגע בו.

יב השוכר בית מחבירו ממחה בידו על מקום התנור ואין ממחה בידו על מקום הכירה שכר הימנו חצר אין ממחה בידו לא על מקום התנור ולא על מקום הכירה אלא מעמיד את התנור במקום הראוי לו ואת הכירה במקום הראוי לה. הזבל היוצא מן החצר מה שהוא קולט באויר הרי הוא שלו שברפת ושבחצר הרי הן של בעל חצר.

יג המשכיר בית לחברו ונתנגע אומר לו הרי שלך לפניך הקדישו הדר בו מעלה שכר להקדש השוכר בית מחברו מעמיד בו רחיים של חמור אבל לא רחיים של יד ולא מרתף מפני שמכחישין את הכתלים ולא יגדל בו את התרנגולים מפני שהן מחטטין את הכתלים ולא יעשה בתוכו מכתשת קבועה מפני שמזיע את הכתלים ולא יעשה רפת בקר ולא אוצר של תבואה.

יד המשכיר בית לחבירו בשנים עשר זהובין לשנה הרי זה מחלקן כל ימות השנה עד אדר נתעברה שנה זה אומר עד אדר ראשון וזה אומר עד אדר שני חולקין ביניהן. עד סוף אדר זה אומר עד סוף אדר ראשון וזה אומר עד סוף אדר שני חולקין ביניהן המשכיר בית לחבירו ונפל חייב להעמיד לו בית היה מקורה בארזים לא יקרנו בשקמים בשקמים לא יקרנו בארזים היו בו חלונות אינו רשאי שלא לפתוח בו חלונות לא היו בו חלונות אינו רשאי לפתוח בו חלונות אימתי בזמן ששכרו לזמן מרובה אבל שכרו ממנו לזמן מועט אומר לו הרי שלך לפניך.

פרק ט

א השוכר את השדה מחבירו והיה בה תבואה לקצור ענבים לבצור זיתים למסוק הרי אלו שמין אותה ושמין לו. תבואה קצורה ענבים בצורות זיתים מסוקין אין שמין לו הניחה ויצא והיה בה תבואה לקצור ענבים לבצור זיתים למסוק הרי אלו שמין לו כיצד שמין לו אם היה שכיר נותנין לו לפי שכירותו קבלן לפי קבלנותו.

ב החוכר שדה בית השלחין מחברו אין פחות מי"ב חדש שדה בית הבעל כונס את גרנו ומסתלק שדה בית השלחין אני שוכר ממך שדה בית האילן אני שוכר ממך יבש המעיין נקצץ האילן חייב להעמיד לו מעיין אחר וחייב להעמיד לו אילן אחר שדה בית השלחין זה אני שוכר ממך שדה בית האילן זה אני שוכר ממך יבש המעיין נקצץ האילן מנכה לו מן חכורו. השוכר שדה מחבירו והיו בו אילנות מקום שנהגו להשכיר אילנות עם השדות הרי הן של שוכר. בפני עצמן הרי הן של משכיר.

ג הלוקח שדה קיצה מחברו והיו בה תפוחין ורמונים רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שלא היה בכלל הקיץ הרי הוא של מוכר עשה בדרך אחר עד שלא כלה הקיץ הרי הוא של לוקח משיכלה הקיץ הרי הוא של מוכר. השוכר שדה ירק מחבירו והיה בו שורה של ירק אחר הרי הוא של לוקח ואם היה מוקצה בפני עצמו הרי הוא של מוכר. החוכר שדה מחברו לא יהא נרה שנה וזורעה שנה אלא נר חציה וזורע חציה כדי שיהא לו מאין לגבות. השוכר שדה מחבירו והיה נרה שנה וזורעה שנה אחת לא יאמר לו לגורן תן לי חכירי של שתי שנים אלא נותן לו של שנה שנה בפני עצמה. השם קמתו של חברו בעשרת כורין חטין ועשתה בפחות או ביותר נותן לו שומו ר' יהודה אומר עשתה בפחות נותן לו שומו ביתר נותן לו כל מה שהשדה עושה ר' יוסי אומר עולה ויורד עמו וכשם שהלקיחה בכסף בשטר ובחזקה כך שכירה בכסף בשטר ובחזקה.

ד המקבל שדה מחבירו מקום שנהגו ליתן פול בשעורין נותן פול בשעורין שעורים כפליים בחטים נותן כפליים בחטים וכל דבר שמתקבל לאוצר. ר"י אומר עדשים וכרשינין הרי הן כחטין וכל דבר שמתקבל לאוצר מקום שנהגו להושיב שומר למחצה לשליש ולרביע יושיבו ואין משנין ממנהג המדינה.

ה המקבל שדה מחבירו משזכה בה הובירה שמין אותה כמה ראויה היא לעשות ונותן לו ואין שמין אותה כנגד שדות שבצדה שמא זו נירה וזו אינה נירה זו מוזבלת וזו אינה מוזבלת זו מטייבה וזו אינה מטייבה אלא שמין אותה כמה היא ראויה לעשות ונותן לו שכותב לו אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא. המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב ליטפל בה שכך הוא כותב לו אנא אניר ואזרע ואדוש ואקצור ואוקים כריא ואת תיתי ותיסב פלגא בעיבורא ובתבנא ואנא בעמלי ובנפקת ידי פלגא. וכשם ששדה הזרע אם יש בה כדי להעמיד כרי מיטפל בה כך שדה בית האילן אם יש בה כדי להעמיד יציאותיו מיטפל בה ואם לאו אין מיטפל בה. המקבל שדה מחבירו קוצר ומעמר ודש וזורה. הביילין והחפורות הסנטר והאנקולמוס באים ונוטלים

מן האמצע הבייר והבלן הספר וההפן בזמן שבאין מכח בעל הבית נוטלין מכח בעל הבית מכח אריס נוטלים מכח אריס ואין משנין ממנהג המדינה.

ו המקבל שדה מחבירו ומת לא יאמר לבניו תנו לי מה שאכל אביכם וכן הן לא יאמרו לו תן לנו מה שעשה אבינו אלא שמין לו. המקבל שדה מחבירו זרעה שנה ראשונה ולא צמחה כופין אותו לזרעה שניה שניה ולא צמחה אין כופין אותו לזרעה שלישית.

ז המוכר זרעוני גנה לחבירו זרעים שאינן נאכלין זרען ולא צמחו חייב באחריותן זרעים הנאכלים זרען ולא צמחו אין חייבין באחריותן ואם התנה עליו מתחלה לזרע חייב באחריותן מה נותן לו דמי הזרע ויש אומרים כל יציאותיו המקבל שדה ביראות לבית סאה יתר על כן מגלגלין עליו את הכל.

ח המקבל שדה מחבירו ליטע מקום שנהגו להיות נוטע על ד' ד' ועל ה' ה' ועל ו' ו' ועל ז' ז' ואין משנה ממנהג המדינה. המקבל שדה מחבירו ליטע עד מתי חייב ליטפל בנטיעות עד כדי שיחולו רבי שמעון בן גמליאל אומר בתאנים משיעכבו המחרישה. המקבל כרם מחבירו חייב ליטפל בו עד שיעשנה יין זיתים עד שיעשם צבור פשתן עד שיעשנו קורצין חולק ונותן לו זה מכניס חלקו לעיר וזה מכניס חלקו לעיר. המקבל שדה תאנים מחבירו מקום שנהגו לעשותן קציעות עושה אותן קציעות גרוגרות עושה אותן גרוגרות דבילה עושה אותן דבילה ואין משנין ממנהג המדינה. המקבל שדה ירק מחבירו מקום שנהגו למכור בשוק מוכר בשוק בשדה מוכר בשדה ואין משנין ממנהג המדינה. החוכר שדה מחבירו אפי' לא חכרו הימנו אלא לזיתים לא יאמר לו אין לך בה אלא זיתים בלבד אלא כל הפירות שעושה הרי אלו שלו.

ט החוכר שדה מחבירו לזרע אין לו באילן בין שיאמר לו אחכור שדה זו אזרע שדה זו אעשה שדה זו אבל אם אמר לו חכור שדה זו זרע שדה זו עשה שדה זו כל הפירות שעושה הרי אלו שלו. החוכר שדה ניר מחבירו והיה נרה שנה אחת וזורעה שנה אחת עמד עליו בשעת הניר ואמר לו תן לי חכירות של שתי שנים אין שומעין לו אלא ימתין עד שתגיע גורן. החוכר שדה מחבירו לא יהא נרה שנה אחר שנה חכרה הימנו לזמן מרובה נרה שנה אחר שנה וזורעה שנה אחר שנה. החוכר שדה מחבירו לא יהא נר חציה וזורעה חציה ולא זורעה שני מינין. החוכר ממנו שתי שדות נר אחת וזורע שני מינין. החוכר ניר מחבירו נר חציה וזורע חציה וזורעה מינין הרבה. החוכר שדה תבואה מחבירו לא יאמר לו איני בא עד שתכלה ואינו רשאי לזורעה פעמים. החוכר שדה אילן מחבירו לא יאמר לו איני בא עד שיכלו פירות מתוכה ואינו רשאי לאכלה פעמים.

י המקבל שדה מחבירו נרה ולא זרעה נותן לו חכורו אף על פי כן שמין לו שאינו דומה מניחה נרה למניחה שלף. החוכר שדה מחבירו לשחת וגזזה כל הפירות שעושה הרי אלו שלו חכרה לזרע וגזזה לשחת לא יאמר הריני ממתין עד שיכלה אותו המין מתוכה אלא כל הפירות העושה הרי אלו שלו.

יא המקבל שדה מחבירו שנים מועטות אין לו בקורות שקמה לפיכך הזמורות והקנים שלו קבלה ממנו ז' שנים מקום שנהגו לזרעה פשתן אפילו ה' שנים זורעה שנה שניה פשתן ויש לו בקורות שקמה. המקבל שדה מחבירו לזרעה שעורין לא יזרענה תלתן תלתן לא יעשנה מקשה מקשה יזרענה תלתן תלתן יזרענה שעורין חטים לא יזרענה פשתן פשתן יזרענה חטים. המקבל שדה מחבירו לזרעה חטין לא יזרענה שעורין שעורין לא יזרענה פשתן פשתן יזרענה שעורין שעורין יזרענה חטין.

יב השוכר שדה מחבירו ועמד השוכר והשכירה לאחר רשאי בעל הבית שיאמר לו אין לי חשבון עם כל אדם אלא עמך עמד בעל הבית והשכירה לאחר רשאי השוכר שיאמר לו אין לי חשבון עם כל אדם אלא עמך עמד בעל הבית ומכרה מחשבין עם בעל הבית וכדרך שהערים השני נהנה כך משלם לראשון עמד בעל הבית והקדישה אינה מקודשת עד שתחזור לרשותו וכל מה שנהנה הימנה הרי הוא הקדש עמד השוכר והקדישה הרי זו מקודשת עד שתצא מרשותו ומעלה שכר לבעלים ומעלה שכר להקדש.

פרק י

א המלוה את חבירו סתם אין פחות מל' יום ובמדינה שהיא נוהגת פחות מכן או יתר על כן אין משנין ממנהג המדינה שכיר שעות ביום גובה כל היום שכיר שעות בלילה גובה כל הלילה וכל היום שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יצא ביום גובה כל היום יצא בלילה גובה כל הלילה ועל כולן אינו עובר עליהן אלא לילה הראשון בלבד. הכובש שכר שכיר עובר משום ה' לאוין משום (ויקרא יט) בל תעשוק (שם) ובל תגזול (שם) ובל תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר (דברים כד) ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש כי עני הוא. אחד שכר אדם ואחד שכר בהמה ואחד שכר כלים עובר משום שמות הללו ר' יוסי אומר שכר אדם עובר משום שמות הללו שכר בהמה ושכר כלים עובר משום בל תעשוק גר תושב עובר משום בל תעשוק ומשום ביומו תתן שכרו. המחהו אצל חנוני ואצל שולחני הן עוברין עליו והוא אין עובר עליהן ואם התנה עמו מתחלה על מנת כן אף הם אין עוברין עליו והוא אין עובר עליהן ואם אמר לאחר לשכור לו זה אינו עובר עליו.

ב השכיר נשבע בזמנו ונוטל עבר זמנו אין נשבע ונוטל אם יש עדים שתבעו בתוך זמנו ואפילו לאחר זמנו הרי זה נשבע ונוטל אמר רבי יהודה במה דברים אמורים בזמן שאמר לו נתתי לך שכרך והוא אומר לא נתת לי אבל אם אמר לא נשכרתי והוא אומר לא שכרתיך סלע אמרתי לך והוא אומר שתים אמרת לי המוציא מחבירו עליו הראיה. הנותן כליו לאומן לעשות וגמרה מלאכתו אפילו הוא אצלו ג' ימים אינו עובר עליו החזירו לו בחצות היום כיון ששקעה החמה עובר עליו.

ג המלוה את חבירו אינו רשאי למשכנו ואם משכנו צריך לחזור לו ועובר על כל שם ושם שיש בו. שליח ב"ד הבא למשכן הוא עומד מבחוץ והלה מוציא לו את המשכן שנאמר (דברים כ"ד:י"א) בחוץ תעמוד וגו' משכנו בשני כלים אחד שצריך לו ואחד שאין צריך לו זה שצריך לו נוטלו ומחזירו וזה שאין צריך לו נוטלו ואין מחזירו ואם מחזירו עד עולם למה הוא נוטלו רבי אומר אומר אני שמא תבוא שמיטה ותשמטנו או שמא ימות הלה ונמצאו מטלטלין ביד היורשין. אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין רשאי למשכן שנאמר (דברים כ"ד:י"ז) לא תחבול בגד אלמנה אחת ענייה ואחת עשירה דברי ר"י ר"ש אומר ענייה אין רשאי למשכן עשירה נוטל ואין מחזיר שלא יהא הולך ובא אצלה שלא להשיאה שם רע. חבל בו זוג של מספרים צמד של פרות חייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו שנאמר (שם) לא יחבול רחים ורכב מה רחים ורכב מיוחדים שני כלים המשמשין מלאכה אחת וחייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו אף כל שהן שני כלים המשמשין מלאכה אחת חייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו היו לו ה' ריחיים אין רשאי למשכן אפי' אחת מהן אם אין עושה מלאכה אלא באחת מהן אין חייב אלא על אותה בלבד.

פרק יא

א הבית והעלייה של שנים שנפלו שניהן חולקין בעצים ובאבנים ובעפר במה דברים אמורים בזמן שהיו שוין אבל אם אחד מהן גדול ואחד קטן זה נוטל לפי שלו וזה נוטל לפי שלו ורואין את העליונות כאילו הן ראויות להשבר.

ב הבית והעלייה של שנים ורצו שניהם שלא לבנות התחתון נוטל שני חלקין והעליון שליש. הבית והעלייה של שנים והרי בעל העלייה מבקש לעשות דיוטא אחרת ואין בעה"ב מניחו מקום שנהגו לעשות שני דיוטות עושה שלש עושה ואין משנין ממנהג המדינה. הבית והעלייה של שנים נפחתה מעזיבה רבי יוסי אומר מנחם בני אומר

התחתון נותן את התקרה והעליון נותן את המעזיבה כגון חנויות הפתוחות לסטיו שהתחתון נותן את התקרה והעליון נותן את המעזיבה.

ג היתה חורבתו בצד גינתו של חבירו ועמד וגדרה מגלגלין עליו יציאותיו של כותל כדרך שהוא בונה היתה סמוכה לחצרו של חבירו אע"פ שלא נתן את הקורה לאותו הרוח נותנין לו יציאותיו של כותל בשעה שהוא בונה.

ד היתה למעלה מחצרו של חבירו לא יאמר לו הריני מיסד עמך מכנגד חצרי למעלה אלא מיסד עמו מלמטה ועולה. היתה למעלה מגגו של חבירו אין זקוק לו מביא אדם אבניו ומפרקן על פתח ביתו ברשות הרבים להעלותן לראש הדימוס ואם לשהותן הרי זה אסור ואם בא אחר והוזק בהן הרי זה חייב.

ה מסרן החצב לגמל הגמל חייב גמל לסתת הסתת חייב סתת לסבל הסבל חייב העלן לראש הדימוס ונפלו כולן חייבין מסרן גמל לסתת והוזק בהן בין באבן ובין בסיתת הסתת חייב סתת לסבל והוזק בסתת הסתת חייב באבן הסבל חייב ישבה על גבי דימוס או שהיה מפקפק בה ונפלה אדריכל חייב. מביא אדם עפר וצוברו על פתח ביתו לרשות הרבים לשרותו לטיט ואם לשהותו הרי זה אסור ואם בא אחר והוזק בו הרי זה חייב ולא יהא מגביל בצד זה ובונה בצד זה אלא מגביל במקום שהוא בונה נפל הכותל מחמת הזועות ומחמת הרוח ומחמת הגשמים אם בנאו כדרכו פטור אם לאו חייב נתנו לו זמן נפל בתוך זמן פטור לאחר זמן חייב וכמה הוא זמן אין פחות מל' יום. מוציא אדם זבלו וצוברו על פתח ביתו ברשות הרבים להוציאו לזבלים ואם לשהותו הרי זה אסור ואם בא אחד והוזק בו הרי זה חייב ר"י אומר בשעת הוצאת זבלים מוציא זבלו וצוברו על פתח ביתו ברשות הרבים כדי שישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה ל' יום שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ.

ו לזה חצר סמוכה לכאן ולזה חצר סמוכה לכאן זה סומך לחצרו וזה סומך לחצרו ר"י אומר לא הורשו אלא ל' יום הוזק בתוך ל' יום פטור לאחר ל' יום חייב רבי שמעון אומר לא הורשו אלא שלשה ימים הוזק בתוך שלשה ימים חייב וכן היה ר"י אומר כבית תשעה חצאי קבין לזה וכבית תשעה חצאי קבין לזה כדי שיהא איכר אומן חורש ושונה כללו של דבר כל ששם הראשון קרוי עליו אין רשאי לחלקו.

ז אין חולקין את האבולים עד שיהא בה כדי שיעור לזה וכדי שיעור לזה אמר אחד מהן לחבירו טול את הפחות ותן לי שיעור שומעין לו רבי שמעון בן גמליאל אומר אין שומעין לו מפני כבוד אבותיו ושאר כל הדברים ששם הראשון קרוי עליהן הרשות בידו פתחים שבחצר גדולים של אחד וקטנים של אחד גדולים אין להם אלא ד' אמות וקטנים נותנין

להן ד' אמות לכל אחד ואחד. אחד נוטל פתח הגדול ואחד נוטל שני פתחים קטנים זה שנוטל פתח גדול אין לו אלא ד' אמות וזה שנוטל שני פתחים קטנים נותנין לו ד' אמות לכל אחד היה שם אחד רחב מעשר אמות נוטל ד' אמות בחצר פחות מכן משלימין לו את המדה כנגדו נותנין לו מכניס ומוציא ד' אמות בחצר.

ח זבל שבחצר מתחלק לפי פתחים ואכסניא לכל אדם הפתח פתוח למרפסת אין לו ד' אמות מרפסת עצמו יש לו ד' אמות. ה' פתחים פתוחין למרפסת אין למרפסת בחצר אלא ד' אמות בלבד. מי שיש לו אכסדרה לפנים מביתו בזמן שמגופפת נותנין לו מכניס ומוציא ד' אמות בחצר אינה מגופפת הרי היא כשאר כל החצר סולם הצורי יש לו ד' אמות ולמצרי אין לו ד' אמות אם היה קבוע במסמר יש לו ד' אמות היציע והדות והעלייה אין להן ד' אמות חולית הבאר יש לה ד' אמות באר הקרוב לאמה מתמלא ראשון ואם קדם השני ומילא הרי זה זריז ונשכר בנה בית לפנים מגנתו אין לו בחצר אלא ד' אמות בלבד חלק ביתו לפנים מביתו וגינה לפנים מביתו וגינה לפנים מגנתו אין לו בחצר אלא ארבע אמות בלבד ולא יפתחם לחצר השותפין אבל פותחן לתוך שלש.

ט מי שיש לו פתח במבוי אין בני מבוי כופין אותו לעשות הימנו דלת למבוי שיכול לומר רצוני שאכנס בחבילתי על פתחי כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסי ולא אחד מן כל בעלי אומניות לשכנו אין יכולין לכופו ר' שמעון בן גמליאל אומר אף לשכנו יכולין לכופו. מי שיש לו בית בחצר אחרת בני חצר אחרת משעבדין אותו לעשות עמהן דלת נגר ומנעול לחצר שאר כל הדברים אין משעבדין אותו אם היה שרוי עמהן באותה חצר משעבדין אותו לחפור עמהן בורות שיחין ומערות ולתקן את המקואות ואמת המים ושאר כל הדברים אין משעבדין אותו ואם היה שרוי עמהן באותה העיר משעבדין אותו על הכל כופין בני חצר זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי.

י כופין בני בקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ ובן חריץ ה' חצרות הפתוחות למבוי אחד ונתקלקל כולן משמשות עם החיצונה והחיצונה משמשת לעצמה והשאר משמשות עם השניה והשניה משמשת לעצמה הפנימית שבכולן משמשת לעצמה ומשמשת עם כולן רצו בני הפנימית לפתוח להן פתח ממקום אחר יכולין לעכב על ידן היה סתום ונמלך לפתחו מעכב על ידו דברי ר' שמעון בן אלעזר ה' חצרות הפתוחות לחנות כולן משמשות במבוי ה' דיוטאות משתמשות בבת אחת ונתקלקל כולן משתמשות עם הראשונה והראשונה משמשת לעצמה והשאר משמשות עם השניה והשניה משמשת לעצמה שלישית שבכולן משמשת לעצמה ומשתמשת בכולן. העשוי לכביסה אין ממחין בידו לגשמים לגשמים אין ממחין בידו לכביסה.

יא ה' גנות משתמשות באמה אחת ונתקלקלה כולן מתקנות עם העליונה והעליונה מתקנת לעצמה והשאר מתקנות עם השניה והשניה מתקנת לעצמה התחתונה שבכולן מתקנת לעצמה ומתקנת עם כולן. כופין בני חצר זה את זה לעשות לחצר גג גבוה עשרה טפחים בחזקת שנתן שומעין לו שלא לסמוך את הקורה לפיכך בחזקת שלא נתן אין שומעין לו לסמוך את הקורה רבי יוסי אומר היה שם אחד מעכב הופך את החזית אצלו לפיכך אם נפל הכותל העצים והאבנים שלו.

יב כופין בני העיר זה את זה לבנות להן בית הכנסת לקנות להן ספר תורה ונביאים ורשאין בני העיר להתנות על השערים ועל המדות ועל שכר הפועלים רשאין לעשות קיצתן רשאין בני העיר לומר כל מי שיראה אצל פלוני יהא נותן כך וכך כל מי שיראה אצל מלכות יהא נותן כך וכך כל מי שרצה או שתרעה פרתו בין הזרעים יהא נותן כך וכך וכל מי שתרעה בהמה פלונית יהא נותן כך וכך רשאין לעשות קיצתן ורשאין הצמרין והצבעין לומר כל מקח שיבא לעיר נהא כולנו שותפין בו רשאין הנחתומין לעשות רגועה ביניהן רשאין החמרין לומר כל מי שימות לו חמור לעמוד לו חמור אחר מתה בכוסיא אין צריכין להעמיד לו חמור דלא בכוסיא צריכין להעמיד לו חמור ואם אמר תנו לי ואני לוקח לעצמי אין שומעין לו אלא לוקחין ונותנין לו רשאין הספנין לומר כל מי שתאבד ספינתו נעמיד לו ספינה אחרת אבדה בכוסיא אין צריכין להעמיד לו דלא בכוסיא צריכין להעמיד לו ואם פירש למקום שאין בני אדם פורשין אין צריכין להעמיד לו.

יג מי שהיה בלן לרבים ספר לרבים נחתום לרבים שולחן לרבים ואין שם אחר אלא הוא והגיע שעת הרגל ומבקש לילך לתוך ביתו יכולין לעכב על ידיו עד שיעמיד אחר תחתיו ואם התנה עמהם בב"ד או שעיברו עליו את הדרך הרשות בידו. הנוטע אילן לרבים מלקט ואוכל מלקט ומכניס לתוך ביתו ולא יהא מלקט ועושה גרוגרות מלקט ועושה דבלה שמתחלה לא נטעו אלא על מנת כן ולעוברי דרכים מלקט ואוכל ואסור להכניס לתוך ביתו. החופר בור לרבים ממלא ושותה ממלא ומכניס לתוך ביתו ולא יהא ממלא ומשקה ומוכר בשוק. הצמרין והצבעין ממלאין לשתות ואין ממלאין לסחורה. הביר והבלן והספר ממלאין לשתות ואין ממלאין להשתמש אבל מכבשין בהן את הכבשים מדיחין בהן את הירק לעוברי דרכים ממלא ושותה ואסור להכניס לתוך ביתו היו פועלים עושין בצידו לא יהיה ממלא ומשקה אותן אלא הולך כל א' וא' ושותה ועושה.

יד העושה מערות לרבים מרחיץ פניו ידיו ורגליו בהן היו ידיו ורגליו מלוכלכות בטיט ובצואה אסור ובבור ובשיח בין כך ובין כך אסור הנכנס למרחץ מחמין לו את הצונן ומצנן לו את החמין חופף את ראשו בנתר ובמימי רגלים אע"פ שעשה תקלה לבאים

אחריו שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. מעין של בני העיר הן והן ואחרים הן קודמים לאחרים אחרים ובהמתן חיי אחרים קודמים לבהמתן רבי יוסי אומר בהמתן קודמת לחיי אחרים בהמתן ובהמת אחרים בהמתן קודמת לבהמות אחרים אחרים וכביסתן חיי אחרים קודמין לכביסתן ורבי יוסי אומר כביסתן קודמת לחיי אחרים כביסתן וכביסת אחרים כביסתן קודמת לכביסת אחרים בהמת אחרים וכביסתן בהמת אחרים קודמת לכביסתן בית השלחין שלהם ובהמת אחרים בית השלחין שלהם קודמת לבהמת אחרים וכולן עולין לחשבון באחרונה.